



بازطراحی ساختار مطلوب نهاد تنظیم‌گر مشاوره ازدواج و خانواده در ایران (براساس رتبه‌بندی ایده‌های پیشنهادی)



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۱۹۲۶۵
کد موضوعی: ۲۷۰



مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۶/۲۹

عنوان گزارش:
بازطراحی ساختار مطلوب نهاد تنظیم‌گر مشاوره ازدواج و خانواده در ایران
(براساس رتبه‌بندی ایده‌های پیشنهادی)

نام دفتر:
مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه زنان و خانواده)

تهیه و تدوین کنندگان:
اکرم باجلان

ناظران علمی:
موسی بیات، ریحانه رحمانی پور

گرافیک و صفحه آرایی:
سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:
شیوا امین اسکندری

واژه‌های کلیدی:
۱. مشاوره ازدواج
۲. مشاوره خانواده
۳. نهاد تنظیم‌گر



فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه و بیان مسئله	۸
۲. پیشینه پژوهش	۹
۳. عارضه‌یابی و آسیب‌شناسی نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده	۱۱
۴. کارکردهای موردانتظار از نهاد متولی در نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده.....	۱۴
۵. ساختارهای پیشنهادی دستگاه متولی مشاوره ازدواج و خانواده	۱۵
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۱۹
منابع و مأخذ	۲۰

فهرست جداول و اشکال

جدول ۱. مروری بر سیر تدوین و وضع سیاست‌های مرتبط با مشاوره ازدواج و خانواده.....	۴
جدول ۲. زیر سامانه‌های مدل سیستم مانا	۶
شکل ۱. جایگاه نهادها در مدل سیستم مانا	۷
جدول ۳. رتبه‌بندی ساختارهای پیشنهادی نهاد تنظیم‌گر	۱۷



بازطراحی ساختار مطلوب نهاد تنظیم‌گر مشاوره ازدواج و خانواده در ایران (براساس رتبه‌بندی ایده‌های پیشنهادی)

چکیده



مرکزیت ستاد ملی زن و خانواده، ۲. تشکیل وزارت خانواده، ۳. وزارت بهداشت متولی سلامت روان در کشور، ۴. سازمان بهزیستی متولی مباحث روانشناختی در کشور، ۵. استفاده از ظرفیت شورای عالی سلامت و امنیت غذایی، ۶. تشکیل سازمان ملی سلامت روان، برای نهاد تنظیم‌گر از میان مصاحبه با خبرگان احصا شد و در رتبه‌بندی که در مرحله بعد، همان افراد انجام دادند، تشکیل وزارت خانواده به عنوان نهاد تنظیم‌گر در اولویت اول قرار گرفت. اما مشخص نمودن نهاد تنظیم‌گر نمی‌تواند چاره‌ساز حل مشکلات مشاوره ازدواج و خانواده در کشور باشد. لذا به نظر می‌رسد فرایند مجوزدهی، ارزیابی و نظارت بر عملکرد مشاوران ازدواج و خانواده بهتر است به یک متولی واحد و بالاترین دستگاه اجرایی حوزه زنان و خانواده سپرده شود.

گزارش پیش‌رو ضمن آسیب‌شناسی فرایند نظام حکمرانی در حوزه مشاوره ازدواج و خانواده، شاخص‌ها و کارکردهای مورد نظر و ساختارهایی را که بتوانند در نقش متولی فرایند تنظیم‌گری به ایفای نقش بپردازند، با استفاده از مصاحبه با خبرگان در حوزه مشاوره و روان‌شناسی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. براساس نتایج به‌دست آمده در راستای استفاده از ظرفیت مشاوران و روان‌شناسان در جهت تحکیم و پایداری نهاد خانواده، فعالیت و خدمات این حوزه برای آنکه پاسخگوی نیاز جامعه باشد و موجبات رشد افراد را فراهم آورد، به نهاد تنظیم‌گری نیاز است که باید کارکردهایی همچون بازنگری الگوی اعتباربخشی و صلاحیت‌سنجی در کنار سامان‌دهی نظام مجوزدهی در راستای هماهنگی میان نهادهای مجوزدهنده را دارا باشد. لذا با استناد به یافته‌های پژوهش ۶ ساختار از جمله: ۱. بازسازی موقعیت موجود با



بیان مسئله

نظام حکمرانی در حوزه ارائه خدمات مشاوره ازدواج و خانواده مشتمل بر دستگاه‌هایی است که به دلیل وظایف تعریف شده در قوانین، نظام تصدی‌گری را بر عهده دارند و برون‌داده‌ای همچون سیاست‌گذاری، اجراء، نظارت و ارزیابی در چارچوب دستگاه مرتبط را در طول سال‌ها به انجام رسانده‌اند اما یکی از مباحثی که به خصوص در سال‌های اخیر (در سیاست‌های کلی خانواده و سند مهندسی فرهنگی در کنار اعتبار بخشی) مطرح شده سامان‌دهی خدمات مشاوره ازدواج و خانواده است. از این رو در ابتدای گزارش مبتنی بر تقسیم کار کردی و با استفاده از مدل سیستم مانا نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده مورد آسیب‌شناسی و عارضه‌یابی قرار گرفت.

یافته‌های کلیدی

نتایج آسیب‌شناسی نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده نشان می‌دهد:

۱- در اجرا تعدد نهادهایی (قوه قضائیه، وزارت ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره) وجود دارد که بر اساس قوانین مصوب به صورت جداگانه و مستقل از یکدیگر موظف به تأیید صلاحیت و صدور مجوز برای ارائه خدمات مشاوره‌ای در حوزه ازدواج و خانواده هستند،

۲- بررسی هماهنگی میان دستگاه‌های صلاحیت‌بخش و مجوزدهنده یادشده نشان می‌دهد هم‌سویی در میان دستگاه‌های مجوزدهنده در ارائه مجوز مشاوره ازدواج و خانواده وجود ندارد در نتیجه نبود وفاق میان آنها سبب خلق مشکلاتی در میدان اجرا نیز شده است،

۳- تعدد مراجع تصمیم‌گیر (مجلس شورای اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجمع تشخیص مصلحت نظام و...) در کنار فراوانی مراکز و دفاتر مشاوره ذیل دستگاه‌های متعدد مبین نبود ساختاری با کارکرد نظارت/بازرسی است،

۴- جایگاه نهادی که در بردارنده ارزیابی جریانات محیطی و پایش روندهاست در نظام حکمرانی مبتنی بر ارائه خدمات مشاوره ازدواج و خانواده نامعلوم است،

۵- نبود مرز مشخص در تعیین حدود صلاحیت دستگاه‌ها ذیل کارکرد خط‌مشی‌گذاری نشان از درهم‌ریختگی و تداخل وظایف دستگاه‌های مجوزدهنده است.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

فعالیت‌ها و خدمات حوزه مشاوره خانواده برای آنکه پاسخگوی نیاز جامعه باشد و موجبات رشد افراد و خانواده‌ها را فراهم سازد، به سامان‌دهی و مدیریت نیاز دارد و بر اساس تحلیل محتوای مصاحبه‌های انجام شده با خبرگان در حوزه مشاوره و روان‌شناسی کارکردهایی همچون؛ طراحی و بازنگری الگوی اعتبار بخشی، طرح ریزی و بازبینی صلاحیت‌سنجی، سامان‌دهی نظام مجوزدهی، ایجاد هماهنگی بین سازمانی، ارزیابی و نظارت بر فرایند مورد انتظار از نهاد تنظیم‌گر در نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده احصا شد.

در ادامه به منظور ایجاد مرکزیتی برای تنظیم‌گری و سامان‌دهی امور مشاوره ازدواج و خانواده ۶ ساختار از سوی خبرگان حوزه مشاوره و روان‌شناسی پیشنهاد شد: پیشنهاد اول: بازسازی موقعیت موجود با مرکزیت ستاد ملی زن و خانواده، پیشنهاد دوم: تشکیل وزارت خانواده، پیشنهاد سوم: وزارت بهداشت متولی سلامت روان در کشور، پیشنهاد چهارم: سازمان بهزیستی متولی مباحث روانشناختی در کشور، پیشنهاد پنجم: استفاده از ظرفیت شورای عالی سلامت و امنیت غذایی، پیشنهاد ششم: تشکیل سازمان ملی سلامت روان. در انتها بر اساس رتبه‌بندی که از سوی خبرگان مبتنی بر ساختارهای پیشنهادی یادشده به دست آمد، تشکیل وزارت خانواده ساختار ترجیح داده شده‌ای بود که در رتبه نخست برای نهاد تنظیم‌گر قرار گرفت و در اولویت دوم بازسازی موقعیت موجود با مرکزیت ستاد ملی زن و خانواده و سپس تشکیل سازمان ملی سلامت روان قرار داشت. اما مشخص نمودن تنها نهاد تنظیم‌گر نمی‌تواند کمک‌کننده به حل مشکلات مشاوره ازدواج و خانواده در کشور باشد. لذا پیشنهاد می‌شود فرایند مجوزدهی، ارزیابی و نظارت بر عملکرد مشاوران ازدواج و خانواده به یک متولی واحد و بالاترین دستگاه اجرایی حوزه زنان و خانواده سپرده شود.



۱. مقدمه و بیان مسئله

محور قرار گرفتن تشکیل، تحکیم و تعالی نهاد خانواده و پیشگیری از تزلزل و فروپاشی آن در گفتمان انقلاب اسلامی موجب شد استفاده از ظرفیت‌های مختلف همچون راهنمایی روان‌شناسان و مشاوران برای فراهم‌سازی فرصت‌هایی برای انتخاب آگاهانه در ازدواج و همچنین افزایش مهارت‌های همسران پیش و پس از ازدواج در کاهش طلاق در سیاست‌های کلان و اجرایی تجلی یافته و همچنین بر نظارت و سامان‌دهی این خدمات تأکید شود.

همچنین ساختار خدمات‌دهی روان‌شناسی و مشاوره به‌خصوص مشاوره خانواده (قبل، حین و پس از تشکیل آن) در ایران ترکیبی از سازمان‌ها یا دستگاه‌هایی است که: ۱. قوانینی که صراحتاً امکان مجوز‌دهی آنها را به افرادی که قصد ارائه خدمات مشاوره در چارچوب دفاتر یا مراکز دارند تصویب کرده؛ ۲. سازمان‌ها یا دستگاه‌هایی که تحت شمول قوانین مصوب نبوده و با داشتن تفاهم‌نامه با سازمان‌ها یا دستگاه‌های مجوز‌دهنده یا بدون داشتن آن بر اساس سیاست‌های مرتبط یا با توجه به احساس نیاز برای جامعه هدف ذیل سازمان یا دستگاه به ایجاد مرکز یا مراکز خدمات مشاوره ذیل سازمان یا دستگاه مرتبط اقدام کرده‌اند؛ ۳. سازمان‌ها یا دستگاه‌هایی که با خرید خدمت از خدمات مشاوره‌ای در محل سازمان یا دستگاه یا بستن قرارداد با مراکز معتبر مشاوره‌ای برای جامعه هدف ذیل سازمان یا دستگاه بهره‌مند می‌شوند. به این ترتیب چهار سازمان یا دستگاه اصلی مجوز‌دهنده بر اساس قانون و بیش از ۱۱ سازمان یا دستگاه دارای مراکز مشاوره در راستای خدمات‌دهی به جامعه هدف ذیل سازمان یا دستگاه و یا عموم شهروندان شناسایی شدند [۱].

هر چند وجود این فعالیت‌ها در جهت تحکیم و پایداری خانواده ضروری است اما در مواردی این تشکیلات مراجع و دستگاه‌ها با چالش‌هایی همراه است؛ از جمله این چالش‌ها در حوزه اجرا می‌توان به «تداخل وظایف دستگاه‌ها در صدور پروانه و مجوز اشتغال، نبود دستورالعمل واحد در صدور پروانه برای اشتغال، تعدد تعرفه‌ها و فقدان نظام یکسان‌سازی برای تعرفه‌ها، نبود تعاریف دقیق و مشخص از اصطلاحات، پراکندگی اعتبارات در حوزه خدمات روان‌شناسی و مشاوره، ضعف در نظارت عملکردی و...» اشاره کرد [۲]. این در حالی است که تصویب سیاست سامان‌دهی و نظارت بر فعالیت مشاوران و روان‌شناسان خانواده با هدف تحکیم خانواده و اعتباربخشی به فعالیت آنان در ذیل ساختارها و سازمان‌های مرتبط موجود، موضوعی است که بارها به آن پرداخته شده، اما به نظر می‌رسد هنوز پاسخ مناسب و قانع‌کننده‌ای برای آن ارائه نشده است [۲] و کارکردهای نظام حکمرانی همچون تنظیم‌گری و تسهیل‌گری در ارائه خدمات در حوزه مشاوره خانواده را با چالش‌هایی مواجه ساخته است. بنابراین جای نهاد متولی که ناظر بر توسعه کمی، ارتقای کیفی و اصلاح و سامان‌دهی و نظارت و پایش مراکز مشاوره خانواده مبتنی بر روش‌ها و فنون ایرانی-اسلامی مشاوره باشد، خالی است. لذا به نظر می‌رسد اصلاح و انتخاب ساختار پیشنهادی که متولی در سامان‌دهی و اعتباربخشی به خدمات مشاوره‌ای و روان‌شناسی به‌ویژه در ازدواج و خانواده باشد، یکی از پیش‌نیازهای بایسته در راستای سازگاری موفقیت‌آمیز با حل چالش‌های مورد اشاره است. از این رو گزارش در تلاش است این سؤال را که مطلوب‌ترین ساختار پیشنهادی نهاد متولی مشاوره به‌ویژه ازدواج و خانواده در جمهوری اسلامی ایران چیست و شاخص‌ها و کارکردهای آن کدام است، پاسخ دهد.

در ابتدا با توجه به سؤال گزارش، نظام مشاوره خانواده عارضه‌یابی و آسیب‌شناسی شده و در ادامه با مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با تعدادی از خبرگان حوزه مشاوره و روان‌شناسی^۲ که به صورت نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده بودند، ساختار پیشنهادی شناسایی شد و همچنین با استفاده از نظر خبرگان، کارکردهای ساختار پیشنهادی مطلوب و شاخص‌های انتخاب این ساختارها تبیین شد.

۱. در بخش پیشنهاد تقنینی به آن اشاره شده است.

۲. ملاک برگزیدن خبرگان، فعالیت‌های علمی و پژوهشی مرتبط و یا سابقه اجرایی و آشنایی با موضوع بود.

۲. پیشینه پژوهش



۲-۱. پیشینه مطالعات پژوهش

در خصوص موضوع استفاده از ظرفیت مشاوران و روان‌شناسان ازدواج و خانواده در مرکز پژوهش‌های مجلس گزارش‌های دیگری تهیه و تدوین شده است، عبارت است از:

۱ «بررسی ساز و کارهای سیاستی ارائه خدمات روان‌شناسی و مشاوره در تحکیم نهاد خانواده» با هدف بررسی اصلی‌ترین چالش‌ها و موانع تقنین و اجرایی در بهره‌مندی از خدمات مشاوره ازدواج و خانواده؛

۲ «اصلاح ساز و کارهای مجوزدهی به خدمات مشاوره ازدواج و خانواده» با هدف ارزیابی مجوزهای مرتبط با مشاوره ازدواج و خانواده با استناد به مصوبات هیئت مقررات‌زدایی و راهنمای دریافت مجوزها در درگاه ملی مجوزها؛

۳ «رصد و تحلیل وضعیت مراکز مشاوره خانواده وابسته به دستگاه‌ها» با هدف شناسایی مراکز مشاوره وابسته به سازمان‌ها

دستگاه‌ها؛

در حالی که موضوع این گزارش آسیب‌شناسی و عارضه‌یابی نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده و شناسایی ساختار پیشنهادی نهاد تنظیم‌گر بر اساس مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با خبرگان این حوزه است.

۲-۲. پیشینه سیاستی

به دلیل اهمیت تشکیل نهاد خانواده و تلاش برای تحکیم و تعالی آن سیاست‌هایی مبنی بر حمایت در جهت توسعه کمی و کیفی دفاتر و مراکز خدمات روان‌شناسی و مشاوره ازدواج و خانواده به منظور بهره‌وری از ظرفیت مشاوران ازدواج و خانواده مصوب شده است و همچنین سیاستگذاران سیاست‌های نظارتی معطوف به سامان‌دهی و پایش این خدمات به تصویب رساندند. در جدول زیر به مرور به آنها پرداخته شده است.

جدول ۱. مروری بر سیر تدوین و وضع سیاست‌های مرتبط با مشاوره ازدواج و خانواده

عنوان	مرجع تصویب	متن سیاستی
اهداف، سیاست‌ها و وظایف در اساسنامه شورای عالی جوانان	شورای عالی انقلاب فرهنگی	بند «۸» ماده (۳) - حمایت از ایجاد و توسعه واحدهای مشاوره‌ای
آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۵۷) قانون برنامه سوم توسعه (تعیین وظایف مرکز ملی جوانان)	هیئت وزیران	ماده (۴) بند «ح» - سامان‌دهی و نظارت بر مراکز خدمات مشاوره‌ای و اطلاع‌رسانی جوانان
قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	مجلس شورای اسلامی	ماده (۲۶) - محول شدن صدور مجوز مراکز خدمات مشاوره‌ای اجتماعی به سازمان بهزیستی
قانون تشکیل سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره	مجلس شورای اسلامی	ایجاد نهاد منفی سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره
اهداف و اصول تشکیل خانواده و سیاست‌های تحکیم و تعالی آن	شورای عالی انقلاب فرهنگی	هدف دوم: سیاست‌های اجرایی: ■ توسعه مراکز رسمی آموزشی و مشاوره خانواده قبل و بعد از ازدواج با حمایت‌های دولت ■ ایجاد و توسعه مراکز امداد و ارشاد در کنار دادگاه‌های خانواده و تقویت آنها ■ تشویق و ترغیب خانواده‌ها به داوری خویشان و ارائه مشاوره به آنان در اختلاف‌های خانوادگی و ارائه الگوهای قضاوت بی‌طرفانه در بین زوجین



عنوان	مرجع تصویب	متن سیاستی
قانون تسهیل ازدواج جوانان	مجلس شورای اسلامی	اجرای طرح جامع آموزش و مشاوره قبل و بعد از ازدواج
قانون برنامه پنجم توسعه	مجلس شورای اسلامی	ماده (۴۳) - سامان‌دهی و اعتبار بخشی به مراکز مشاوره با آیین‌نامه هیئت وزیران
آیین‌نامه سامان‌دهی و اعتبار بخشی مراکز مشاوره	هیئت وزیران	محول شدن صدور مجوز مراکز مشاوره از دواج و تحکیم خانواده به وزارت ورزش و جوانان و مراکز مشاوره اجتماعی به سازمان بهزیستی
قانون حمایت خانواده	مجلس شورای اسلامی	موظف کردن قوه قضائیه به ایجاد مراکز مشاوره خانوادگی در کنار دادگاه‌های خانواده و ارجاع زوجین متقاضی طلاق توافقی به مشاوره با استفاده از ظرفیت سازمان بهزیستی
نقشه مهندسی فرهنگی کشور	شورای عالی انقلاب فرهنگی	راهبرد کلان سوم، اقدام‌های ملی: ۱۱. تدوین منشور مشاوره خانواده و توسعه کمی، ارتقای کیفی و اصلاح سامان‌دهی و نظارت و پایش مراکز مشاوره و خانواده و خدمات اجتماعی مبتنی بر روش‌ها و فنون اسلامی مشاوره
سیاست کلی جمعیت	رهبر معظم انقلاب اسلامی	تحکیم بنیان و پایداری خانواده ... با تأکید بر آموزش‌های مهارت‌های زندگی و ارتباطی و ارائه خدمات مشاوره‌ای بر مبنای فرهنگ و ارزش‌های اسلامی - ایرانی
سیاست‌های کلی خانواده	رهبر معظم انقلاب اسلامی	سامان‌دهی نظام مشاوره‌ای و آموزش قبل، حین و پس از تشکیل خانواده و تسهیل دسترسی به آن بر اساس مبانی اسلامی - ایرانی در جهت استحکام خانواده
قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور	مجلس شورای اسلامی	ماده (۵۷) بند «پ» قسمت «۸» - سازمان بهزیستی متولی سلامت اجتماعی کشور با رویکرد پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی مرجع صدور پروانه تأسیس و فعالیت مراکز خدمات مشاوره اجتماعی و روان‌شناختی
قانون برنامه ششم توسعه	مجلس شورای اسلامی	ماده (۱۰۲) بند «ج» - برخوردار کردن مشاوره و روان‌شناسی از تسهیلات و مزایای بیمه‌های پایه و تکمیلی در آموزش و مشاوره مستمر نوجوانان و جوانان با اولویت خانواده‌ها قبل، حین و دست‌کم پنج سال پس از ازدواج ماده (۱۰۴) بند «الف» - مکلف شدن سازمان بهزیستی به زمینه‌سازی لازم‌الاجتیب‌گیری از اختلافات و بحران‌های خانوادگی و طلاق به میزان ۲۰ درصد از طریق ... و مراکز مشاوره و روان‌شناختی و کمک‌نهادهای مردمی ماده (۱۱۳) بند «الف» - ارائه خدمات مشاوره‌ای رایگان در راستای تحکیم نهاد خانواده توسط سازمان بهزیستی برای افراد فاقد تمکن مالی با معرفی مقام قضایی
قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان	مجلس شورای اسلامی	جز «۱۰» بند «پ» ماده (۴) - حمایت و توانمندسازی جوانان با ایجاد مراکز تخصصی مشاوره ازدواج و خانواده در راستای تحقق سیاست‌های کلی جمعیت

۳. عارضه‌یابی و آسیب‌شناسی نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده

و سپس با ساختاردهی به کارکردهای سامانه، مسائل و چالش‌های آن را از بالاترین سطح سامانه‌ای تا هر یک از سطوح زیرسامانه‌ها شناسایی می‌کند [۴]. عمومیت این مدل آن را به یک ابزار مفهومی برای عارضه‌یابی و طراحی سازمانی تبدیل کرده است [۴]. مدل سامانه‌ای مانا از ۵ زیرسامانه تشکیل شده که هر کدام عهده‌دار یک نقش هستند.

یکی از پیش‌نیازهای ضروری برای انتخاب و اصلاح ساختار پیشنهادی نظام حکمرانی^۱ [۳] در ارائه خدمات مشاوره ازدواج و خانواده، عارضه‌یابی و آسیب‌شناسی آن است. در همین راستا، یکی از مدل‌هایی که برای اصلاح و طراحی ساختارها کاربرد دارد، مدل سامانه‌های مانا^۲ (VSM) است. این مدل، سامانه‌ای متشکل از کارکردها را مفهوم‌سازی می‌کند

جدول ۲. زیرسامانه‌های مدل سیستم مانا [۵]

زیر سامانه	کارکرد	وظیفه عمده
S _۱	اجرا	در تعامل مستقیم با اهداف سامانه و عملیاتی کردن خطمشی‌ها
S _۲	هماهنگی	تحقق مذاکرات و توافقات رؤسا و نمایندگان زیرسامانه اجرایی برای پیشبرد بهتر اهداف سامانه
S _۳	کنترل	بازوی نظارتی زیر سامانه خطمشی‌گذاری
S _۴	هوشمندی	پایش مستمر آینده پیش روی سامانه فارغ از امور روزمره جاری، یادگیری و رصد آینده، تسخیر اطلاعات بیرونی
S _۵	خطمشی‌گذاری	تلفیق گزارش‌های زیرسامانه هماهنگ‌کننده و انتظارات زیرسامانه هوشمندی

مرتبط با نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده شناسایی شده و در ادامه با توجه به عملکرد هر کدام، موقعیت آنها در سیستم مدل مانا معین شد که در شکل ۱ قابل مشاهده است.

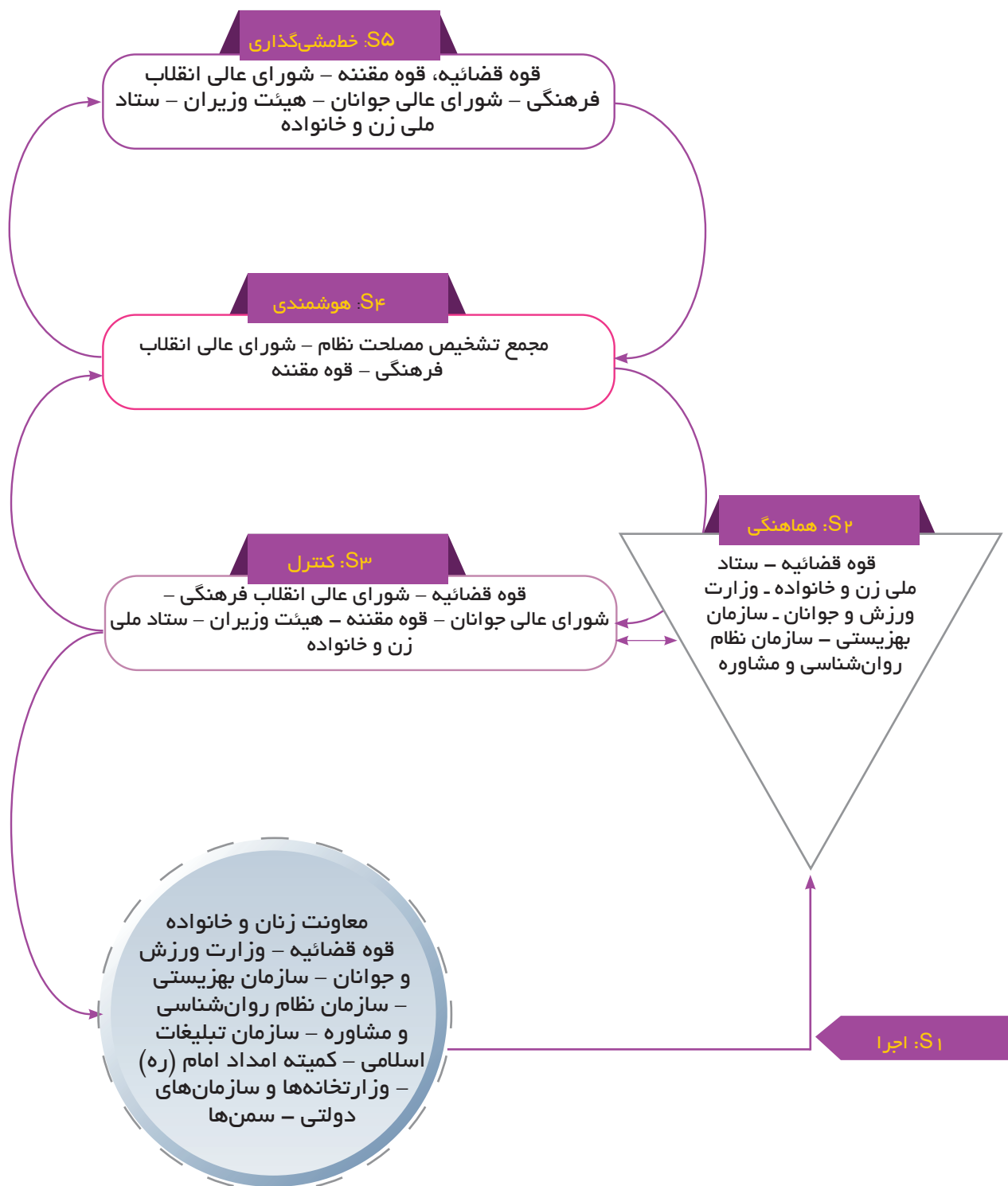
در این بخش از گزارش در راستای آسیب‌شناسی نظام حکمرانی در ساختار مشاوره ازدواج و خانواده براساس بایدها و نبایدهای مدل سیستم مانا و براساس مصاحبه با خبرگان مسائل و مشکلات مرتبط با زیرسامانه‌ها آسیب‌شناسی شده است. به همین دلیل، ابتدا نهادهای

۱. حکمرانی موضوعی است که به‌نحوی تعامل دولت‌ها و سایر نهادهای اجتماعی با یکدیگر، نحوه ارتباط آنها با شهروندان و نحوه اتخاذ تصمیم در جهانی پیچیده می‌پردازد. در واقع حکمرانی فرایندی است که از طریق آن جوامع یا سازمان‌ها، تصمیم‌های مهم خود را اتخاذ کرده و مشخص می‌کنند چه کسانی در این فرایند درگیر شوند و چگونه وظیفه خود را انجام دهند.

2. Viable Systems Model



شکل ۱. جایگاه نهادها در مدل سیستم مانا



که در گزارش «سیاست‌های کاهش طلاق در کشور» [۶] اشاره شد قوانین وضع شده در زمینه کاهش طلاق (از جمله از جاع زوجین متقاضی طلاق به مشاوران و روان‌شناسان خانواده) نشان می‌دهد که ماهیت سیاستگذاری طلاق در ایران عمدتاً پسینی و ترمیمی بوده و قانونگذار تنها پس از بروز مخاطرات و آسیب‌های اجتماعی به فکر چاره افتاده است. از این رو این رویکرد در مان‌محور نتیجه عدم پایش و رصد مستمر وضعیت و آینده خانواده است، لذا انتظار هوشمند بودن سیستم، دور از دسترس است. در نتیجه ملاحظه عملکرد زیرسامانه‌های مذکور تأییدگر این موضوع است که تصمیم‌های زیرسامانه‌ها معطوف به آینده نبوده است.

بررسی زیرسامانه ۵ (خط‌مشی‌گذاری) نشان می‌دهد حداقل پنج مرجع،^۱ در صلاحیت‌بخشی برای ورود سازمان‌ها و دستگاه‌ها در مجوزدهی به فعالیت دفاتر و مراکز خدمات روان‌شناسی و مشاوره نقش داشته‌اند. در این خصوص باید بیان کرد که هر چند نهادهای مذکور در حدود صلاحیت‌های خویش مبتنی بر مجوزهایی که صادر کرده‌اند، سیاست‌هایی را تصویب نموده‌اند؛ اما عدم تعیین جامع و دقیق حدود صلاحیت آنها در عمل موجب به‌هم‌ریختگی و در مواردی تداخل وظایف مراکز روان‌شناسی و مشاوره با یکدیگر، نبود دستورالعمل واحد در صدور پروانه فعالیت و... را فراهم آورده است. اهمیت پرداختن به این موضوع تا حدی است که سیاست‌های کلی خانواده ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری به‌نحو زیر آن را مورد تأکید قرار داده است: «سامان‌دهی نظام مشاوره‌ای و آموزش قبل، حین و پس از تشکیل خانواده و تسهیل دسترسی به آن بر اساس مبانی اسلامی - ایرانی در جهت استحکام خانواده» و همچنین سند مهندسی فرهنگی کشور و قانون برنامه پنجم بر سامان‌دهی نظام مشاوره‌ای تأکید داشته‌اند و همین‌طور در برنامه سوم و پنجم توسعه، مسئله سامان‌دهی و نظارت در شکل‌های مختلف به‌عنوان یک حکم مصوب شده و دولت‌ها به اجرای آن ملزم بوده‌اند. در همین راستا «آیین‌نامه سامان‌دهی و اعتباربخشی مراکز مشاوره» مستند به ماده (۴۳) قانون برنامه پنجم توسعه در ۱۳۹۱/۷/۲۳ به تصویب هیئت وزیران رسید و اما به دلیل دیده نشدن سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره در فرایند مجوزدهی به متقاضیان در آیین‌نامه هیئت وزیران مجدد با اعتراض سازمان نظام آیین‌نامه مذکور در ۱۳۹۲/۲/۲۱ مورد اصلاح قرار گرفت اما در اجرا این آیین‌نامه نتوانست هدف اصلی خود را پوشش دهد که رفع ابهام و تناقض به سازوکار ساختار مجوزدهی فعالیت روان‌شناسان و مشاوران بود [۲].

از این رو با نگاهی ساختارمند می‌توان بخشی از وضعیت نامطلوب خانواده در کشور و نگرانی‌های به‌وجود آمده را ریشه در نبود نظام کارآمد روان‌شناسی و مشاوره بر اساس تحکیم نهاد خانواده دانست که دربرگیرنده کل ساختار از زیرسامانه ۱ تا زیرسامانه ۵ است که بر اجرای ناموفق سیاست‌ها در استفاده از ظرفیت‌های مختلف از جمله روان‌شناسان و مشاوران تأثیرگذار بوده است. لذا پیشنهاد می‌شود با اصلاح ساختارهای موجود یا ایجاد ساختارهای جدید با محوریت انسجام و کنترل عملیاتی و شاخص‌های آن مبادرت ورزید.

طبق شکل ۱ سازمان بهزیستی، وزارت ورزش و جوانان، قوه قضائیه و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره در زیرسامانه اجرا (۱۵) هم در وضعیت آزادی زیرسامانه‌های اجرایی قرار دارند و هم در موقعیت امکان دادن مجوز برای فعالیت افراد در چارچوب دفاتر و مراکز مشاوره هستند. هر چند در برخی دیگر از مراکز مشاوره خانواده همچون وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، بنیاد شهید و امور ایثارگران و... فعالیت آنها وابسته به دستگاه‌هاست و امکان دادن مجوز فعالیت خارج از دستگاه به افراد را ندارند. به بیان دیگر سازمان‌ها یا دستگاه‌هایی که تحت شمول قوانین مصوب نبوده با داشتن تفاهم‌نامه با سازمان‌ها یا دستگاه‌های مجوزدهنده یا بدون داشتن آن، بر اساس سیاست‌های مرتبط یا با توجه به احساس نیاز برای جامعه هدف ذیل سازمان / دستگاه اقدام به ایجاد مرکز یا مراکز خدمات مشاوره ذیل سازمان یا دستگاه مرتبط کرده‌اند.

بررسی زیرسامانه هماهنگی (۲۵) نشان می‌دهد که سروسامان دادن به وظایف و تفکیک کارکرد این زیرسامانه، نیازمند بازنگری است تا در جهت نظام‌مند شدن این تکلیف اصلی که سبب خلق مشکلات بسیاری در میدان اجرا نیز شده است، قدمی برداشته شود؛ زیرا هماهنگی میان دستگاه‌های مجوزدهنده (سازمان بهزیستی، وزارت ورزش و جوانان، قوه قضائیه و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره) به دلیل روشن نبودن نسبت دستگاه‌ها با یکدیگر ابهام دارد و شاهد عدم انسجام (در ذیل زیرسامانه ۲۵) هستیم. اگرچه هماهنگی فعالیت‌های دستگاه‌ها در خصوص زنان و خانواده از وظایف ستاد ملی زن و خانواده در آیین‌نامه تشکیل آن بر شمرده شده، اما بررسی عملکرد ستاد بیانگر نقش کم‌رنگ آن در ایجاد هماهنگی در نهادهای سیاستگذار، اجرایی و نظارتی است.

نظارت و ارزیابی مستمر بر میزان تحقق اهداف، سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی در راستای تحکیم نهاد خانواده (زیرسامانه ۳ S) در ذیل وظایف نهادهایی مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی، قوه مقننه، قوه قضائیه، شورای عالی جوانان و ستاد ملی زن و خانواده گنجانده شده اما در بررسی عملکرد این نهادها چنین کارکردی وجود ندارد.

سازوکار زیرسامانه ۴ (هوشمندی) که دربردارنده ارزیابی جریان‌های محیطی و پایش روندهای امروز و آینده وضعیت خانواده در ذیل این زیرسامانه نامعلوم است. همچنین بایسته‌های ذیل زیرسامانه ۴ که در خصوص امکان دستیابی به اهداف قانون و سیستم طراحی شده مرتبط با خانواده، بیان نشده است (هر چند در سطح کلان بیان چشم‌انداز آینده از وظایف مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای عالی انقلاب فرهنگی و قوه مقننه است).

این در حالی است که آینده‌نگری نسبت به خانواده و بازبانی روندهای تحولی حاکم بر آن (که دربردارنده وضعیت ازدواج، طلاق، جمعیت، سالمندی و... است) از ضرورت‌های تقویت نهاد خانواده به‌عنوان زیربنای شکل‌گیری و قوام جامعه بر شمرده شده و هوشمندی نسبت به آن بیش از پیش احساس می‌شود. در نتیجه نمی‌توان انتظار داشت بار و بکود حاکم بر سامانه‌های موجود در نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده به نتایج مطلوبی دست یافت. همان‌گونه

۱. شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجلس شورای اسلامی، شورای عالی جوانان، هیئت وزیران و قوه قضائیه.



۴. کارکردهای مورد انتظار از نهاد تنظیم‌گر در نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده

مدل اعتباربخشی^۳ است [۸] که البته نظام ارزشیابی از جمله فرایند اعتباربخشی در آموزش و ارائه خدمات مشاوره‌ای / روان‌شناسی هنوز در کشور ما نهادینه نشده است.

۲-۴. طراحی و بازنگری صلاحیت سنجی

بررسی‌ها نشان می‌دهد فرایند سنجش صلاحیت علمی، تخصصی و حتی ارزیابی شرایط عمومی مشاوران و روان‌شناسان از ملاک یکسانی تبعیت نمی‌کند و نهادهای مجوزدهنده شرایط متفاوتی را بنا به صلاح‌دید خود در مدرک تحصیلی، شرایط سنی، میزان تجربه کاری و... در نظر دارند که در عمل به تفاوت در کیفیت ارائه خدمات می‌شود و این تفاوت‌ها از این حیث حائز اهمیت است که بیشتر مشاوره‌های یادشده در حوزه خانواده بوده و نظر به اهمیت این حوزه قابل تأمل است [۲].

این در حالی است که صلاحیت، بازنمایی از توانایی انجام فعالیتی است که از مجموع دانش (دانش کاربردی و دانش ضمنی مبتنی بر تجربه)، مهارت (فنی و شناختی) و توانایی ادراکی تشکیل شده و از طرق مختلف همچون آزمون شفاهی و کتبی، مصاحبه و... قابل مشاهده و اندازه‌گیری است و جزء اصلی شغل محسوب می‌شود. تبیین صلاحیت‌ها به تعیین معیارهای عملکرد مطلوب منجر می‌شود و چارچوبی برای آموزش مبتنی بر عملکرد شغلی آتی را تشکیل می‌دهد [۹].

۳-۴. سامان‌دهی نظام مجوزدهی

جواز (پروانه)، مجوز دولتی است که به فرد واجد شرایط اجازه اشتغال و فعالیت در حرفه معینی را می‌دهد [۱۰]. به بیان دیگر مجوز به سندی اطلاق می‌شود که براساس آن، ارائه خدمات و فعالیت اقتصادی هر شخص از طرف یکی از مراجع ذی‌صلاح تأیید شده باشد، این نظام در کشور ما در حوزه‌های مختلف از جمله اعطای مجوز به فعالیت روان‌شناسان / مشاوران دارای مشکلاتی است که مهم‌ترین مشکلات نظام اعطای مجوز در ایران عبارت است از: ۱. تداخل وظایف مراجع در صدور پروانه و مجوز اشتغال، ۲. نبود دستورالعمل واحد در صدور پروانه برای اشتغال روان‌شناسان و فعالیت مراکز، ۳. ابهام و نبود شفافیت در شرایط متقاضیان دریافت مجوز فعالیت مشاوره ازدواج و خانواده [۲]، این در حالی است که با توجه به تکلیف قانونی «هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب و کار» مبنی بر تسهیل فرایندهای صدور مجوزهای کسب و کار و بررسی درگاه ملی مجوزها نشان می‌دهد که به رغم تلاش

براساس مصاحبه‌های انجام شده با خبرگان مبتنی بر آسیب‌شناسی نظام حکمرانی در حوزه مشاوره و روان‌شناسی مشخص شد که تعدد ساختارهای سیاستگذار، قانونگذار و صلاحیت‌بخش به فعالیت مشاوران و روان‌شناسان (همچون قوه قضائیه، وزارت ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره) با وظایف تصدی‌گری، چالش‌های تقنین و اجرایی متعددی را دامن زده است. از این رو باید یک نهاد متولی با وظایف تنظیم‌گری و راهبری مشخص شود. در این خصوص، پنج شاخص از مصاحبه با خبرگان درباره کارکردهای نهاد متولی در حوزه مشاوره ازدواج و خانواده برشمرده شد که در ادامه توضیح هر یک از وظایف بیان شده است.

۱-۴. طراحی و بازنگری الگوی اعتباربخشی

ذکر اهدافی چون اصلاح، سامان‌دهی، نظارت و پایش مراکز مشاوره ازدواج و خانواده مبتنی بر مبانی و روش‌های اسلامی - ایرانی در سیاست‌های کلان و برنامه‌های توسعه اقتصادی این را دارد که نهاد متولی در قبال آموزش، کارورزی و ارائه این خدمات، نظام ارزشیابی را مستقر کند که نشان‌دهنده رشد کیفیت همه‌جانبه، حصول اهداف شکل‌گیری نهاد مربوطه و پاسخگویی نهاد متولی باشد.

این در حالی است که پس از انقلاب فرهنگی و بازگشایی دانشگاه‌ها و تأسیس دانشگاه آزاد در سال ۱۳۶۲ شاهد رشد شتابنده و جهشی در آموزش رشته روان‌شناسی و مشاوره از مقطع کارشناسی تا مقطع دکتری بودیم [۷]، همچنین با تأسیس دانشگاه پیام‌نور در سال ۱۳۶۶ نیز گام دیگری در گسترش و همگانی کردن آموزش عالی و از جمله رشته‌های روان‌شناسی و مشاوره برداشته شد. [۷] بنابراین حفظ و ارتقای سطح دانش روان‌شناسی و مشاوره و حمایت از حقوق خدمات‌دهندگان و خدمات‌گیرندگان در ارائه خدمات در کنار سامان‌دهی امور تخصصی و حرفه‌ای از کارکردهای مهم تنظیم‌گری نهاد متولی برشمرده می‌شود. لذا مهم‌ترین مسئله در ایجاد و توسعه سیستم تنظیم‌گری، فراهم‌آوری معیارها و شاخص‌هایی است که قادر باشد ارتقای کیفیت آموزشی و ارائه خدمات و کارآمدی سیستم در حل مسئله مورد نظر را معرفی کرده و نمایان سازد. هر چند سنجش ارتقای کیفیت یک مؤسسه آموزشی یا ارائه خدمات در مطب‌ها یا مراکز مشاوره‌ای، هم به لحاظ ابعادی که بایستی مورد ارزشیابی قرار گیرند و هم چگونگی انجام ارزشیابی وظیفه دشواری است. یکی از مدل‌های ارزشیابی که از اقبال جهانی نیز برخوردار است،

۱. به‌گونه‌ای که تنها در سال ۱۴۰۱، ۸۰ هزار دانشجو در رشته‌های مختلف روان‌شناسی در مقاطع مختلف دانشگاه آزاد در حال تحصیل بودند.

۲. تعداد دانشجویان پیام‌نور در سراسر کشور در رشته روان‌شناسی تنها در سال ۱۴۰۱، بیش از ۹۳ هزار نفر بوده است.

۳. اعتباربخشی هم به شکل برنامه‌ای و هم به صورت مؤسسه‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرد. اعتباربخشی برنامه به‌عنوان تضمین‌کننده آمادگی شغلی و حرفه‌ای است و نه تنها به آموزش عرضه شده توسط مؤسسه نظیر خدمات دانشجویی، امور مالی و قدرت اداری آن نیز توجه خاص دارد و اعتباربخشی مؤسسه‌ای کلیت یک مؤسسه یا دانشگاه را به لحاظ امکانات و قابلیت‌های مدیریتی و یکپارچگی سازمانی برای تحقق مأموریت خود، مورد بررسی قرار می‌دهد.

انتظار نهاد تنظیم‌گر، ایجاد ساز و کارهایی برای هماهنگی بین سازمانی و نهادهای مجوز دهنده و صلاحیت‌بخش است.

۴-۵. ارزیابی و نظارت بر فرایند

نحوه ارتباط نهاد متولی تنظیم‌گر با حاکمیت از حیث ارزیابی، نظارت بر فرایند در جهت پاسخگویی یکی از شاخص‌ها و کارکردهای مورد انتظار است؛ زیرا تجمیع کارکردهای متفاوت همچون سیاستگذاری، اجرا و نظارت به تصدی‌گری ختم می‌شود. اما آنچه در واقعیت بر اساس امکان‌های قانونی ایجاد شده، تعدد نهادهای مجوز دهنده و صلاحیت‌بخش به فعالیت مشاوران و روان‌شناسان است، زیرا تجمیع کارکردهای متفاوتی همچون سیاستگذاری، اجرا و نظارت موجب جذب بودجه و گسترده شدن بدنه نهادها شد. لذا تجمیع این وظایف اگرچه نهادها را به یک باز یگر مهم تبدیل کرده؛ اما آنچه در نهایت به عنوان خروجی برجای می‌ماند ناکارآمدی، کندی عملکرد، عدم شفافیت و در یک کلام، تحقق نیافتن اهداف است و لذا نهاد متولی تنظیم‌گر با انواع ابزارهای در اختیار به انجام مداخلات حاکمیتی مبادرت می‌ورزد و حرکت نهادهای مجری در مسیر اهداف از پیش تعیین شده را رصد می‌کند.

برای تسهیل شرایط، موانع صدور مجوزهای مشاوره ازدواج و خانواده در مقایسه با دستورالعمل‌های قبلی دستگاه‌های اصلی مجوز دهنده هنوز به قوت خود باقی است [۱۱].

۴-۴. ایجاد هماهنگی بین سازمانی در نظام مجوز دهی

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که پیشرفت جوامع و موفقیت آنها تا اندازه‌ای ناشی از ارتباط بین سازمانی است و این ارتباطات یکی از علل تأثیرگذار در تولید و گسترش دانش و ارائه خدمات بوده و زمینه یکپارچگی و همبستگی در جامعه برشمرده می‌شود؛ زیرا ارتباطات بین سازمانی تا اندازه فراوانی زمینه جریان تبادل اطلاعات از راه فناوری اطلاعاتی را سهل می‌کند و بسیاری از هزینه‌های جاری و سالیانه را کاهش داده و ظرفیت سازمان‌ها برای دستیابی به اهداف فردی و مشترک بین سازمانی را افزایش می‌دهد [۱۲].

تعریف نشدن ارتباط دقیق میان سازمان‌های مجوز دهنده، در هم آمیختگی وظایف سازمان‌های مجوز دهنده، متداول نبودن روابط بین سازمانی و ضعف نظام اطلاعاتی و مدیریت دانش از مهم‌ترین چالش‌های هماهنگی بین سازمانی در حوزه مجوز دهی به فعالیت روان‌شناسان و مشاوران برشمرده می‌شود [۱]. لذا از کارکردهای مورد

۵. ساختارهای پیشنهادی نهاد تنظیم‌گر مشاوره ازدواج و خانواده

شورای عالی انقلاب فرهنگی، وظایفی همچون:

۱. تنظیم سیاست‌های اجرایی، راهبردها و آیین‌نامه‌های اجرایی در موضوع زنان و خانواده؛
۲. تنظیم و تصویب ساختارها و برنامه‌ریزی، سامان‌دهی و هماهنگی فعالیت‌های دستگاه‌ها در خصوص زنان و خانواده؛
۳. نظارت و ارزیابی مستمر بر میزان تحقق اهداف، سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی در دستگاه‌ها در حوزه زنان و خانواده و ارائه گزارش دوره‌ای به شورای عالی و سایر مراجع ذی‌صلاح در حوزه زنان و خانواده و...؛ برای ستاد ملی زن و خانواده به تصویب رسیده است.

همچنین با استناد به بند «۱۱» اقدام ملی راهبرد کلان ۳ نقشه مهندسی فرهنگی کشور،^۱ علاوه بر برنامه‌ریزی برای سامان‌دهی و نظارت سیاست‌های راهبردی مبتنی بر روش‌ها و فنون اسلامی که در بردارنده برنامه‌ریزی به منظور توسعه کمی و ارتقای کیفی مشاوره ازدواج و خانواده از طریق ستاد ملی زن و خانواده تحقق می‌یابد و مدیریت اجرایی در جهت هماهنگی، نظارت و پایش آن بر عهده دبیر خانه ستاد (معاونت زنان و خانواده) است.

نتایج تحلیل محتوای مصاحبه‌های صورت گرفته برای معرفی ساختار پیشنهادی نهاد متولی و تنظیم‌گر نظام مشاوره ازدواج و خانواده در ادامه ارائه شده است. بر این اساس ۶ پیشنهاد به دست آمد که با توجه به دیدگاه‌های مطرح شده و مستندات قانونی معطوف به آن، به نظر می‌رسد پیشنهادها را در ذیل دو دسته‌بندی کلان شامل: ۱. اهمیت مشاوره ازدواج و خانواده و انسجام بخشی به مدیریت در این حوزه، ۲. توجه به مسائل موجود و سامان‌دهی نظام مشاوره‌ای و روان‌شناسی در کشور، جای داد.

۵-۱. انسجام بخشی به مدیریت مشاوره ازدواج و خانواده ۱-۱-۵. بازسازی موقعیت موجود با مرکزیت ستاد ملی زن و خانواده

بر مبنای یکی از طرح‌های پیشنهادی، ستاد ملی زن و خانواده می‌تواند راهبری و تنظیم‌گری مشاوره ازدواج و خانواده را بر عهده داشته باشد و مدیریت اجرایی، هماهنگی و نظارت و پایش عملکرد بر عهده معاونت امور زنان و خانواده (دبیر خانه ستاد) خواهد بود؛ زیرا با استناد به «آیین‌نامه تشکیل ستاد ملی زن و خانواده» در جلسه ۶۸۲ مورخ ۸۹/۱۱/۲۶

۱. تدوین منشور مشاوره خانواده و توسعه کمی، ارتقای کیفی و اصلاح، سامان‌دهی و نظارت و پایش مراکز مشاوره ازدواج و خانواده و خدمات اجتماعی مبتنی بر مبانی، روش‌ها و فنون اسلامی مشاوره، نظام برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت: ۱. ستاد ملی زن و خانواده موظف است با همکاری و مشارکت نهادها و دستگاه‌های ذی‌ربط، برنامه اجرایی این مصوبه را همراه با تقسیم کار ملی در مدت سه ماه تصویب و برای اجرا، ابلاغ نماید و ضمن پیگیری‌های لازم، گزارش عملکرد آن را سالانه به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه کند.



ارزیابی پیشنهاد:

■ در متن اسناد یادشده نظارت و ارزیابی مستمر بر میزان تحقق اهداف، سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی مصوب ستاد ملی زن و خانواده برعهده معاونت امور زنان و خانواده (دبیرخانه ستاد) نهاده شده که در حال حاضر به دلیل قرار گرفتن معاونت در زیرمجموعه ریاست جمهوری زمینه نظارت‌پذیری و پاسخگویی فراهم نیست.

■ بررسی عملکرد معاونت امور زنان و خانواده (دبیرخانه ستاد) نشان می‌دهد، تعاملات برون‌ساختاری این معاونت با سایر نهادهای مرتبط با خانواده نامشخص و مبهم است، لذا پس از گذشت دو دهه از تصویب مصوبه «آیین‌نامه تشکیل ستاد ملی زن و خانواده» و تصریح مصوبه بر تدوین آیین‌نامه‌های مربوط به وظایف معاونت (در جایگاه دبیرخانه ستاد)، هنوز آیین‌نامه‌ای مدون نشده است.

۲-۱-۵. تشکیل وزارت خانواده

موافقان با تشکیل وزارت خانواده معتقدند این ساختار می‌تواند در جهت تحقق اهداف نظام در حوزه خانواده از جمله تسهیل تشکیل و پایداری خانواده گام‌های مؤثری در استفاده از ظرفیت‌های مختلف همچون مشاوره‌های پیش، حین و پس از ازدواج بردارد زیرا تجربه سال‌های اخیر حاکی از آن است که سیاستگذاری، اجرا و نظارت دستگاه‌های مجوزدهنده در حوزه‌های مرتبط بر استفاده از ظرفیت مشاوران و روان‌شناسان خانواده مؤثر واقع نشده است و چالش‌ها و مسائل مختلفی بر ناکارآمدی، عدم ثبات مراکز تصمیم‌ساز، عدم ارتباط منسجم میان آنها، مسئولیت‌گریزی، جزیره‌ای عمل کردن دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط با حوزه مشاوره ازدواج و خانواده، عدم پاسخگویی و... اشاره دارند. از این رو بنابر دیدگاه موافقان پیشنهاد ایجاد وزارت خانواده باعث نظم مالی و هدایت مناسب منابع و امکانات سایر نهادها و سازمان‌ها در تسهیل و پایداری خانواده شده و زمینه پاسخگویی متولی امور مرتبط با خانواده در کشور را فراهم می‌سازد زیرا وزیر با رأی اعتماد نمایندگان مجلس انتخاب می‌شود و از این طریق نظارت و پاسخگویی این حوزه افزایش خواهد یافت.

ارزیابی پیشنهاد:

■ تشکیل وزارت خانواده به گسترده شدن بدنه دولت منجر خواهد شد که با اصل (۷۵) قانون اساسی به دلیل تحمیل بار مالی که منابع آن پیش‌بینی نشده مغایر است.

■ تصمیم‌گیری در این خصوص منوط به طراحی ساختار وزارت جدید است که در حال حاضر هیچ‌گونه تصویر مشخصی از ارتباط آن با سایر نهادهای آموزشی و مجوزدهی وجود ندارد و ابهام در این زمینه تصمیم‌گیری را دشوار می‌سازد. برای مثال، اعلام وصول طرح «تشکیل

وزارت امور اجتماعی، خانواده و جوانان» (با شماره ثبت ۶۲۵ در تاریخ ۱۴۰۰/۷/۲۴) در مجلس یازدهم نمونه‌ای از پیشنهادهایی است که تلاش دارد با ادغام «سازمان بهزیستی»، «معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری»، «معاونت جوانان وزارت ورزش و جوانان» و «سازمان امور اجتماعی وزارت کشور» به ایجاد وزارتخانه جدید اقدام کند؛ این در حالی است که دلیل روشنی برای چنین ادغامی در طرح بیان نشده است.

۲-۵. سامان‌دهی نظام مشاوره‌ای و روان‌شناسی در کشور

۱-۲-۵. وزارت بهداشت متولی سلامت روان در کشور

پیشنهادکنندگان این دیدگاه بر این موضوع اشاره دارند که در قوانین متعدد بالادستی از جمله بند «۱-۷» سیاست‌های کلی سلامت و بند «الف» ماده (۷۸) قانون برنامه ششم توسعه، تولیت نظام سلامت اعم از سیاستگذاری اجرایی، برنامه‌ریزی راهبردی، ارزشیابی و نظارت برعهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی گذاشته شود. از نظر موافقان این دیدگاه نمی‌توان سلامت را متشکل از ابعاد مجزا در نظر گرفت، به این ترتیب که تنها حفظ و ارتقای سلامت جسمی را وظیفه وزارت بهداشت دانست، اما سلامت روان در حوزه پیشگیری و درمان را از وظایف و اختیارات وزارت بهداشت جدا و تنها برعهده یک سازمان غیردولتی (سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره) بدون پاسخگویی گذاشت یا اینکه برعهده سازمان‌ها یا دستگاه‌هایی نهاد که در حوزه سلامت روان تخصص لازم ندارند. بنابراین با توجه به ارتباط نزدیک وظایف وزارت بهداشت با حوزه سلامت، تنظیم‌گری سلامت روان در کنار سلامت جسمانی به وزارت بهداشت واگذار شود، زیرا پاسخگویی و تبعیت از خط‌مشی‌ها و نظارت بر عملکرد آن امکان‌پذیر خواهد بود.

ارزیابی کارشناسی:

■ نظر به آنکه طبق رویه جاری، مدیریت در همه سطوح بخش سلامت جسمانی برعهده پزشکان است، این نگرانی وجود دارد که سلامت روان نیز دستخوش این نگرش قرار گرفته و به‌طور عام از زاویه دید روان‌پزشکی نگرسته شود و همچنین دوباره مورد غفلت و فراموشی قرار گیرد.

■ اگرچه وزارت بهداشت در ارائه مراقبت‌های بهداشتی اولیه موفقیت چشمگیری داشته، اما در حوزه سلامت جسمانی و حتی سلامت روانی وظایف ناتمام بسیاری وجود دارد [۱۳].

۲-۲-۵. سازمان بهزیستی متولی مباحث روان‌شناختی در کشور

موافقان این دیدگاه با استناد به قوانینی از جمله: ۱. ماده (۲۶) قانون تنظیم مقررات مالی دولت (۱) (صدور پروانه فعالیت مراکز از جمله مراکز مشاوره اجتماعی)، ۲. جزء «۸» بند «پ» ماده (۵۷) قانون احکام

۱. سازمان بهزیستی کشور موظف است پس از بررسی‌های کارشناسی برای متقاضیان فعالیت در امور زیر پروانه فعالیت صادر نماید: ... ۶- تأسیس مراکز خدمات مشاوره‌ای اجتماعی، ...

اتخاذ تدابیر مناسب، سیاست‌ها و راهبردهای کلان در جهت رسیدن به این هدف و همچنین نهادینه کردن مدیریت، سیاستگذاری، ارزشیابی و هماهنگی در قلمرو سلامت همگانی و امنیت غذا و تغذیه، شورای عالی سلامت و امنیت غذایی برای گسترش هماهنگی و همکاری‌های بین‌بخشی با استناد به بند «الف» ماده (۸۴) قانون برنامه چهارم توسعه در سال ۱۳۸۳ با تصویب هیئت وزیران تشکیل شد که مصوبات آن پس از تأیید هیئت وزیران لازم‌الاجراست.

موافقان با این پیشنهاد معتقدند که با توجه به ماهیت سلامت روان و تأکید اسناد بالادستی (بند «۳» سیاست‌های کلی سلامت)^۲ شورای عالی سلامت و امنیت غذایی با در نظر داشتن موارد بالا ظرفیت مناسبی برای تولید، سیاستگذاری، هماهنگی و... ارائه خدمات مشاوره‌ای داراست.

همچنین موافقان این موضوع را یادآور شده‌اند که براساس ماده (۶) آیین‌نامه تشکیل سلامت و امنیت غذایی، دبیر شورا (وزارت بهداشت) می‌تواند حسب مورد به ایجاد کارگروه‌های تخصصی برای پشتیبانی اقدام کند؛ لذا شورا از ظرفیت ایجاد کارگروه تخصصی سلامت روان با حضور کلیه ذی‌نفعان (دستگاه‌های اجرایی تصریح شده در قانون و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره) برخوردار است و کارگروه می‌تواند نسبت به تعیین استانداردها، دستورالعمل‌ها، فرایندها و عملکرد دستگاه‌های مجری اقدام کند.

ارزیابی کارشناسی:

یکی از اهداف کلان ایجاد شورای عالی سلامت و امنیت غذایی تقویت نگرش جامع‌نگر در حوزه سلامت کشور است، اما بررسی مصوبات این شورا از ابتدای تشکیل نشان می‌دهد که سلامت روان در اولویت این شورا قرار نداشته است هر چند دستگاه‌ها مرتبط با مجوز دهنده فعالیت مشاوران و روان‌شناسان عضو شورای عالی هستند.

براساس آیین‌نامه، شورای عالی از قابلیت ایجاد کارگروه تخصصی مورد نیاز همچون سلامت روان برخوردار است؛ اما بر فرض تشکیل این کارگروه می‌بایست این موضوع مورد نظر قرار گیرد که محل استقرار دبیرخانه در وزارت بهداشت است و طبق رویه جاری، مدیریت در همه سطوح سلامت در وزارت بهداشت در اکثر موارد بر عهده پزشکان است، لذا این نگرانی وجود دارد که وظایف تخصصی کارگروه سلامت روان نیز به‌طور عام از زاویه دید روان‌پزشکی نگرینسته شود و تحت‌الشعاع این

دائمی برنامه‌های توسعه کشور^۱ (متولی سلامت اجتماعی و مرجع صدور پروانه تأسیس و فعالیت مراکز مرتبط از جمله کلینیک‌ها و اورژانس‌های مددکاری اجتماعی و مشاوره، مراکز خدمات مشاوره اجتماعی و روان‌شناختی) و ماده (۱۱۳) قانون برنامه ششم توسعه^۲ (ارائه خدمات مشاوره رایگان توسط سازمان بهزیستی به زوجین بی‌بضاعت متقاضی طلاق با معرفی محاکم قضایی) بر این موضوع اشاره دارند که با توجه به وظایف اختصاص یافته به سازمان بهزیستی در قوانین یادشده، تولید مسائل روان‌شناختی در کشور بر عهده سازمان بهزیستی است.

ارزیابی کارشناسی:

براساس قوانین یادشده مرجع سلامت اجتماعی و متولی صدور پروانه فعالیت مراکز مشاوره اجتماعی از وظایف سازمان بهزیستی دانسته شده، اما تعریف واضح و مشخصی از سلامت اجتماعی و مشاوره اجتماعی در قوانین ذکر نشده است.

هر چند در برنامه ششم توسعه به استفاده از ظرفیت مراکز مشاوره سازمان بهزیستی در کاهش طلاق اشاره شده، اما این بهره‌گیری وابسته به معرفی محاکم قضایی بوده و از سوی دیگر مدت اجرای برنامه ششم توسعه نیز به اتمام رسیده است، اگرچه در تبصره ماده «۱۶» قانون حمایت خانواده (مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱) بر استفاده از مراکز مشاوره خانواده وابسته به سازمان بهزیستی اشاره شده اما متن ماده بر این موضوع تأکید دارد که به‌منظور کاهش طلاق مراکز مشاوره خانواده در کنار دادگاه‌های خانواده توسط قوه قضائیه در جهت ایجاد صلح و سازش زوجین متقاضی طلاق ایجاد شود.

هم‌اکنون سازمان بهزیستی از سازمان‌های تابعه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی است و زمینه پاسخگویی برای رئیس سازمان در صحن مجلس شورای اسلامی فراهم نیست؛ زیرا براساس ماده (۲۱۳) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی «در صورتی که جلسه مشترک هیئت تحقیق و تفحص و کمیسیون تخصصی تخلفات موضوع تحقیق را مهم و مسئول دستگاه یا سازمان را مقرر تشخیص دهد، طرح استیضاح وزیر مربوطه در صورت رعایت مفاد اصل هشتاد و نهم (۸۹) قانون اساسی در دستور کار مجلس قرار خواهد گرفت».

۳-۲-۵. استفاده از ظرفیت شورای عالی سلامت و امنیت غذایی

به‌منظور حفظ و ارتقای سلامت و بهبود کیفیت زندگی آحاد مردم،

۱. سازمان بهزیستی کشور متولی سلامت اجتماعی با رویکرد پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و مداخله در بحران‌های اجتماعی، ارائه خدمات حمایتی و توان‌بخشی به کلیه معلولان، مددجویان و گروه‌های آسیب‌پذیر از قبیل زنان، کودکان، سالمندان نیازمند جامعه می‌باشد. همچنین مرجع صدور پروانه تأسیس و فعالیت در امور زیر می‌باشد: مهدهای کودک، مراکز نگهداری شبانه‌روزی کودکان بی‌سرپرست و خیابانی، خانه سلامت دختران و زنان، مجتمع‌ها و مراکز خدمات بهزیستی، کلینیک‌ها و اورژانس‌های مددکاری اجتماعی و روان‌شناسی، مراکز خدمات مشاوره اجتماعی و روان‌شناختی اجتماعی، مراکز توان‌بخشی معلولان، مراکز حرفه‌آموزی معلولان، مراکز توان‌بخشی و نگهداری سالمندان، مراکز توان‌بخشی و درمانی بیماران روانی مزمن، مراکز خدمات مشاوره ژنتیک، مراکز درمانی و بازتوانی معتادان و نیز انجمن‌ها و مؤسسات غیردولتی و خیریه که در راستای اهداف سازمان بهزیستی کشور فعالیت می‌کنند.

۲. الف) سازمان بهزیستی کشور مکلف است در راستای تحکیم نهاد خانواده نسبت به ارائه خدمات مشاوره‌ای رایگان برای افراد فاقد تمکن مالی با معرفی مقام قضایی که در اجرای قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱ توسط مقام قضایی صلاحیت‌دار برای رفع اختلاف به آن سازمان برای مشاوره خانواده معرفی می‌شوند، اقدام لازم را به عمل آورد.

۳. ارتقای سلامت روانی جامعه با ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی، تحکیم بنیان خانواده، رفع موانع تنش‌آفرین در زندگی فردی و اجتماعی، ترویج آموزش‌های اخلاقی و معنوی و ارتقای شاخص‌های سلامت روانی.



نگرش قرار گیرد و دوباره مشاوره از دواج و خانواده دستخوش غفلت و فراموشی شود.

■ از وظایف دبیرخانه در آیین‌نامه «دریافت گزارش‌های نظارتی از دستگاه‌های ذی‌ربط جهت تنظیم و ارائه به شورای عالی» بیان شده، اما پژوهش‌ها نشان می‌دهند که مصوبات شورای عالی از ضمانت اجرایی بالایی برخوردار نیستند زیرا وزارت بهداشت (دبیرخانه شورای عالی) از جایگاهی موازی با سایر دستگاه‌های عضو بهره‌مند است و نمی‌تواند نظارتی فرابخشی بر دستگاه‌های عضو شورای عالی داشته باشد [۱۴].

۴-۲-۵. تشکیل سازمان ملی سلامت روان

با توجه به ضعف راهبری، مدیریت، اجرا و سامان‌دهی آموزش و خدمات روان‌شناسی و مشاوره، برخی از خبرگان موافق با تشکیل سازمان ملی سلامت روان به‌عنوان یک نهاد تنظیم‌گر ذیل ریاست جمهوری و مستقل هستند و شورای راهبردی این سازمان نیز متشکل از سازمان‌ها و دستگاه‌هایی خواهند بود که در امور آموزش و مجوزدهی این فعالیت

نقش دارند.

ارزیابی کارشناسی:

■ از آنجاکه ایجاد سازمان سلامت تابع ریاست جمهوری به افزایش اندازه دولت منجر خواهد شد، با اصل (۷۵) قانون اساسی به دلیل تحمیل بار مالی منابع پیش‌بینی نشده، مغایر است.

■ نظام سلسله‌مراتب سیاستگذاری از کلان به بخشی و اجرایی و به عبارتی تعاملات برون‌ساختاری این سازمان با سایر نهادهای متولی آموزش و مجوزدهی نامشخص و مبهم است.

■ نظارت‌ناپذیر بودن و پاسخگو نبودن به قانونگذاران نیز از جمله مواردی است که مطلوب بودن پیشنهاد یادشده را با ابهام مواجه خواهد ساخت. پس از مشخص شدن ساختارهای پیشنهادی و بیان دیدگاه موافقان ذیل هر پیشنهاد، ساختارهای پیشنهادی با توضیحات آن مجدد برای خبرگان ارسال و از آنها خواسته شد که پیشنهادها را رتبه‌بندی کنند، در ادامه خروجی نهایی از رتبه‌بندی خبرگان در جدول ارائه شده است.

جدول ۳. رتبه‌بندی ساختارهای پیشنهادی نهاد تنظیم‌گر

ردیف	نام گزینه	رتبه
۱	بازسازی موقعیت موجود با مرکزیت ستاد ملی زن و خانواده	۲
۲	تشکیل وزارت خانواده	۱
۳	وزارت بهداشت متولی سلامت روان در کشور	۴
۴	سازمان بهزیستی متولی مباحث روان‌شناختی در کشور	۶
۵	استفاده از ظرفیت شورای عالی سلامت و امنیت غذایی	۵
۶	تشکیل سازمان ملی سلامت روان	۳

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری



خدمات منجر می‌شود.

۳ سامان‌دهی نظام مجوزدهی: تداخل وظایف مراجع در صدور پروانه و مجوز اشتغال روان‌شناسان و مشاوران و همچنین نبود دستورالعمل واحد در صدور پروانه برای اشتغال آنان، موجب ابهام و نبود شفافیت در شرایط متقاضیان برای دریافت مجوز فعالیت مشاوره ازدواج و خانواده شده است که به سامان‌دهی از سوی نهاد متولی تنظیم‌گر نیاز دارد.

۴ ایجاد هماهنگی بین سازمانی: تعریف نشدن ارتباط دقیق میان سازمان‌های مجوزدهنده، درهم‌آمیختگی وظایف سازمان‌های مجوزدهنده، متداول نبودن روابط بین سازمانی و ضعف نظام اطلاعاتی از مهم‌ترین چالش‌های هماهنگی بین سازمانی در حوزه مجوزدهی به فعالیت روان‌شناسان و مشاوران برشمرده می‌شود.

۵ ارزیابی و نظارت بر فرایند: تجمیع کارکردهای همچون سیاست‌گذاری، اجرا و نظارت در یک نهاد، کندی و عدم شفافیت در خروجی را نتیجه می‌دهد لذا نهاد متولی تنظیم‌گر با انواع ابزارهای در اختیار، حرکت نهادهای مجری را در مسیر اهداف از پیش تعیین شده رصد می‌کند.

لذا ساختار واحدی باید تولید حکمرانی برای تولی‌گری و سامان‌دهی امور مشاوره ازدواج و خانواده برعهده داشته باشد. براساس مصاحبه‌های صورت گرفته با خبرگان امور مشاوره و روان‌شناسی، ۶ ساختار پیشنهادی شامل: ۱. بازسازی موقعیت موجود با مرکزیت ستاد ملی زن و خانواده، ۲. تشکیل وزارت خانواده، ۳. وزارت بهداشت متولی سلامت روان در کشور، ۴. سازمان بهزیستی متولی مباحث روان‌شناختی در کشور، ۵. استفاده از ظرفیت شورای عالی سلامت و امنیت غذایی، ۶. تشکیل سازمان ملی سلامت روان، مطرح و نکات قوت و ضعف هر پیشنهاد در متن گزارش مورد ارزیابی قرار گرفت. تحلیل نتایج رتبه‌بندی، ساختارهای پیشنهادی نهاد تنظیم‌گر مطلوب به ترتیب عبارتند از: ۱. تشکیل وزارت خانواده، ۲. بازسازی موقعیت موجود با مرکزیت ستاد ملی زن و خانواده، ۳. تشکیل سازمان ملی سلامت روان است. اما مشخص نمودن تنها نهاد تنظیم‌گر به عنوان سامان‌دهنده و هماهنگ‌کننده میان دستگاه‌هایی که تصدی‌گری ارائه خدمات مشاوره ازدواج و خانواده را برعهده دارند نمی‌تواند چاره‌ساز حل مشکلات حوزه مشاوره ازدواج و خانواده در کشور باشد. لذا برای سامان‌دهی و اعتباربخشی مشاوره ازدواج و خانواده و همچنین یکپارچه‌سازی در ایجاد نظام صلاحیت‌بخشی در رتبه‌بندی مشاوران ازدواج و خانواده، در فرایند مجوزدهی، ارزیابی و نظارت بر عملکرد آنان، پیشنهاد می‌شود این وظایف به بالاترین دستگاه اجرایی حوزه زنان و خانواده (در حال حاضر معاونت زنان و خانواده) واگذار شود.

یکی از مباحثی که به‌خصوص در سال‌های اخیر مطرح بوده، تعیین ساختاری برای اعتباربخشی و سامان‌دهی خدمات مشاوره ازدواج و خانواده در راستای حمایت از تشکیل خانواده و کمک به تحکیم آن در کشور است. در این راستا عارضه‌یابی و آسیب‌شناسی نظام حکمرانی مشاوره ازدواج و خانواده بیانگر این نکات است که در خرده سیستم اجرا (S۱) قوه قضائیه، وزارت ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره در صدور مجوز مشاوره ازدواج و خانواده براساس قانون فعال هستند هر چند برخی دستگاه‌ها براساس احساس نیاز جامعه هدف، به ارائه خدمات مشاوره‌ای اقدام کرده‌اند بدون اینکه نهادهای مجوزدهنده در جریان فعالیت این گروه از روان‌شناسان یا مشاوران قرار داشته باشند. جستجو در خرده سیستم هماهنگی (S۲) میان دستگاه‌های مؤثر نشان می‌دهد به دلیل روشن نبودن قوانین سیاق هم‌سویی میان آنها دارای ابهام است. همچنین عدم انسجام از آسیب‌هایی است که در ذیل خرده سیستم (S۳) وجود دارد و نیز سازوکار خرده سیستم هوشمندی (S۴) که در بردارنده بایسته‌های پایش مستمر آینده پایش روی سیستم فارغ از امور روزمره جاری است نامشخص است در نتیجه نمی‌توان از خرده سیستم خط‌مشی‌گذاری (S۵) با رویکرد حاکم بر خرده سیستم‌های یادشده در نظام حکمرانی در امور مشاوره ازدواج و خانواده به نتایج مطلوبی دست یافت؛ زیرا نبود نظام کارآمد در امور روان‌شناسی و مشاوره مرتبط با ازدواج و خانواده دربرگیرنده کل ساختار از خرده سیستم ۱ تا خرده سیستم ۵ است که بر اجرای ناموفق سیاست‌های مرتبط در استفاده از ظرفیت روان‌شناسان و مشاوران تأثیرگذار بوده است.

از این رو نیاز است که نهاد متولی با رویکرد تنظیم‌گری فعالیت‌ها و خدمات مشاوره را مدیریت و راهبری کند و پاسخگوی نیاز جامعه باشد و موجبات رشد افراد و خانواده‌ها را فراهم سازد، لذا براساس نتیجه تحلیل مصاحبه‌ها با خبرگان حوزه مشاوره و روان‌شناسی، کارکردهایی برای نهاد متولی در نظام حکمرانی امور مشاوره ازدواج و خانواده بیان شده است که عبارت است از:

۱ طراحی و بازنگری الگوی اعتباربخشی: مهم‌ترین مسئله در ایجاد و توسعه این کارکرد، فراهم‌آوری معیارها و شاخص‌هایی است که قادر باشد ارتقای کیفیت آموزشی و ارائه خدمات را معرفی کرده و نمایان سازد.

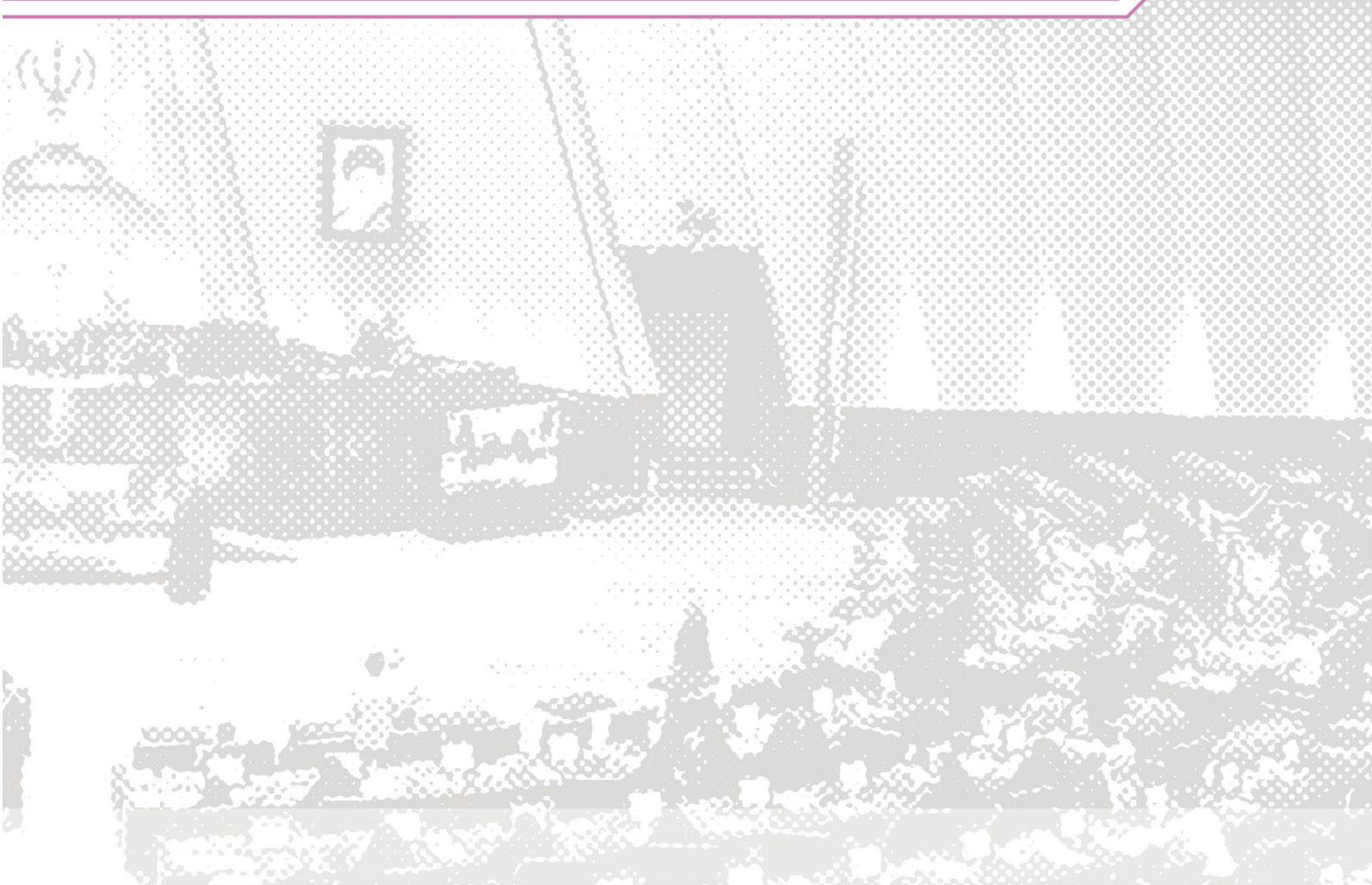
۲ طرح‌ریزی و بازبینی صلاحیت‌سنجی: فرایند سنجش صلاحیت علمی، تخصصی و حتی در ارزیابی شرایط عمومی مشاوران و روان‌شناسان از ملاک یکسانی تبعیت نمی‌کند و نهادهای مجوزدهنده شرایط متفاوتی را بنا به صلاح‌دید خود در مدرک تحصیلی، شرایط سنی، میزان تجربه کاری و... در نظر دارند که در عمل به تفاوت در کیفیت ارائه



منابع و مأخذ



- [۱] باجلان، اکرم، «رصد و تحلیل وضعیت مراکز مشاوره خانواده وابسته به دستگاه‌ها»، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۸۸۰۱، ۱۴۰۱.
- [۲] باجلان، اکرم، «بررسی سازوکارهای سیاستی ارائه خدمات روانشناسی و مشاوره در تحکیم نهاد خانواده»، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۷۸۵۲، ۱۴۰۰.
- [۳] مکنون، رضا؛ سلیمی، جلیل، «الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت‌مبنایی برای حکمرانی پایدار»، چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی پیشرفت ایران: گذشته، حال و آینده، ۱۳۹۴.
- [۴] طیب‌نیا، محمد صالح و دیگران، «به‌گزینی نهاد متولی نظام حکمرانی خانواده در جمهوری اسلامی ایران»، نشریه علمی فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، ۱۴۰۱، ۹۳-۱۲۱.
- [۵] ذوالفقارزاده، محمد مهدی؛ نوروزی، خلیل، «مدل سیستم‌های مانا: الگویی میان‌رشته‌ای و کاربردی از سایبرنتیک در طراحی راهبردی سازمان‌های دولتی»، فصلنامه مطالعات مدیریت دولتی، ۱۳۹۷.
- [۶] باجلان، اکرم، «سیاست‌های کاهش طلاق در کشور ۱. تحولات قوانین طلاق»، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۶۷۰۳، ۱۳۹۸.
- [۷] www.imna.ir/news، ۵۷۱۷۲۸.
- [۸] رجایی، ناهید، «مقایسه تطبیقی الگوی اعتباربخشی برنامه آموزش کارشناسی پرستاری در ایران، کانادا، آمریکا»، مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد، ۱۴۰۱.
- [۹] یزدانی، شهرام؛ اکبری فارمد، سمیه؛ فرج‌پور، آرزو، «تعریف تحلیلی مفهوم صلاحیت»، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، خرداد ۱۳۹۷.
- [۱۰] ثنائی، باقر؛ حقیقت‌جو، فاطمه، «سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران، معمار روان‌شناسی و مشاوره کشور»، پژوهش‌های مشاوره، بهار و تابستان ۱۳۸۳.
- [۱۱] باجلان، اکرم، «اصلاح سازوکارهای مجوزدهی به خدمات مشاوره ازدواج و خانواده»، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۸۳۴۷، ۱۴۰۱.
- [۱۲] عبدالرحمانی، رضا؛ سهرابی، حسین علی، «آسیب‌شناسی ارتباطات بین‌سازمانی متولیان حجاب و عفاف (سازمان ناجا، شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی)»، فصلنامه مطالعات راهبردی زنان، زمستان ۱۳۹۹.
- [۱۳] طهرانی، مریم و دیگران، «اظهار نظر کارشناسی درباره: طرح سامان‌دهی ارتقا بهره‌وری دستگاه‌های اجرایی دولتی»، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۰۴۶۰، ۱۳۸۹.
- [۱۴] دماری، بهزاد و دیگران، «رویکردهای ارتقای همکاری بین‌بخشی در سلامت از طریق شورای عالی سلامت و امنیت غذایی کشور»، مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، پاییز ۱۳۹۲.



مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ (۴ خط) صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir